

תאריך עדכון: 20.03.2023

שם המחלקה: המחלקה לתלמוד ותורה שבעל-פה
שם ומספר הקורס: הפרעות נפשיות בספרות חז"ל
09-1111-01

שם הקורס באנגלית:
Mental Disorders in Rabbinic Literature

שם המרצה: ד"ר ברק כהן

סוג הקורס: הרצאה

היקף שעות: 2 ש"ש

סמסטר: שנתי

שנת לימודים: תשפ"ד

אתר הקורס באינטרנט: lemida.biu.ac.il

א. מטרת הקורס ותוצרי למידה:

מטרת הקורס:

הסטודנט יכיר את בעלי הפרעות הנפשיות בספרות חז"ל, דרך זיהויים והמשמעות ההיסטורית-חברתית הנובעת מדיונים אלה. הלימוד מבוסס על דיון משווה לספרות הרפואה היוונית-רומית של התקופה.

תוצרי למידה:

הסטודנט ידע את מעמדם החברתי וההלכתי של בעלי הפרעות הנפש בספרות חז"ל. הסטודנט ידע כיצד לזהות הפרעות אלה על פי הטרמינולוגיה המיוחדת לכל סוג של הפרעה.

ב. תוכן הקורס:

רציונל, נושאים:

הקורס בוחן את הנושא ממספר מגוון של זוויות:

- (1) המינוחים המיוחדים של בעלי הפרעות בספרות חז"ל
- (2) איבחונם של הפרעות השונות באמצעות איסוף וניתוח המידע העולה מתוך המקורות
- (3) מה היה מעמדם ההלכתי והחברתי בתוך החברה היהודית (בהשוואה לעולם היווני-רומי).

מהלך השיעורים:

הלימוד מבוסס על מגוון מקורות מספרות חז"ל, מקבילות ושינויי נוסח (לימוד עיוני-ביקורתי, כמקובל). השיעורים יהיו מחולקים על פי סוגי המינוחים השונים והמקורות המתארים סוגים

שונים של הפרעות נפשיות, תוך שילוב מגוון דיסציפלינות: רפואה רומית, היסטוריה, רפואה מודרנית (פסיכיאטריה) ועוד.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת	הערות
2-1	מבוא כללי: חז"ל והידע רפואי בא"י במאות הראשונות	מ' בר-אילן, "הרפואה בארץ ישראל במאות הראשונות לספירה", קתדרה 91 (תשנ"ט), עמ' 31-78.	מומלץ לקריאה: C. Thumiger, "A History of the Mind and Mental Health in Classical Greek Medical Thought," <i>History of Psychiatry</i> 29 (2018): 1-14
4-3	בעיית המקורות: המקורות העומדים לרשותנו בנושא ודרכי זיהוי מחלות		
6-5	השוטה א: הספרות התנאית הארצישראלית – מי הוא השוטה? מהם מאפייניו הפיזיים? והנפשיים?		
11-7	השוטה ב: הספרות התנאית והאמוראית הארצישראלית – מהו מעמדו ההלכתי של השוטה?		
14-12	השוטה ג: ההתפתחות המושגית של השוטה בתלמוד הבבלי	L. Lemhaus, "Medical Approaches to Disability in Rabbinic Traditions," in Laes, C. (ed.), <i>Disability in Antiquity</i> , London: Routledge 2017, 440-451	
16-15	"רוח רעה": מה היא "רוח רעה"? מהן ביטוייה הפיזיים? מה ידוע על "רוח רעה" במקורות מקבילים? מהן נסיבות הופעתם מקורות חז"ל?	H. Shy, "Ruah Ra'a' (Melancholy) as Seen by Medieval Commentaries and Lexicographers," <i>Korot</i> 8 (1982): 94-105	
20-18	"המאבד את עצמו לדעת": תיאורי מתאבדים בספרות חז"ל	פרויס, 2018	
22-21	תיאורי הפרעות נפש ללא מינוח	J. Rainbow, "The Derivation of Kordiakos: A New Proposal," <i>Journal for the Study of Judaism</i> 39 (2008), pp. 255-266	
24-23	"טירוף דעת": מיהו? מהם מאפייני מחלתו? מהן ההלכות הקשורות במי שנטרפה דעתו בספרות התנאית והאמוראית?		
26-25	סיכום ומסקנות		

ג. דרישות קדם:

לקורס זה אין דרישות מוקדמות.

ד. חובות / דרישות / מטלות:

בקורס זה יש חובת נוכחות בכל השיעורים, שתיבדק מדי שיעור. תלמיד שייעדר מעל שתי הרצאות ללא סיבה מוצדקת לא יורשה להגיש עבודה, ולא יקבל ציון בקורס. כמו-כן, במהלך השנה יהיו הסטודנטים חייבים בהגשת מטלות קצרות, שמטרתן לבחון את ההבנה של הסטודנטים בחומר.

ה. מרכיבי הציון הסופי:

הציון הסופי מורכב מבחינה (70%) ומטלות (30%)

ו. ביבליוגרפיה (מצומצמת):

אלבק, ש'	הראיות בדיני התלמוד, רמת-גן תשמ"ז, עמ' 92-97
אלון, מ'	המשפט העברי: תולדותיו, מקורותיו וקרונווליו, ירושלים, תשמ"ח, עמ' 481-480
בר, מ'	אמוראי בבל: פרקים בחיי הכלכלה, רמת-גן תשל"ה, עמ' 281-284 (יחסם של האמוראים לרופאים ורפואה)
בר-אילן, מ'	"הרפואה בארץ ישראל במאות הראשונות לספירה", קתדרה 91 (תשנ"ט), עמ' 78-31
גוגנהיימר, ח'	"גנדרופס-קנטרופיס: הערות למילון התלמודי", לשוננו לה (תשל"א), עמ' 210-207
ולר, ש'	נשים בחברה היהודית בתקופת המשנה והתלמוד, תל-אביב תש"ס, עמ' 177-161 (נשים וידע רפואי)
_____	צער ומצוקה בסיפורי התלמוד, תל-אביב 2012, עמ' 215-225
פרויס, י'	הרפואה במקרא ובתלמוד, ירושלים תשע"ג, עמ' 473-489
שיינפלד, א'	נזיקין, ירושלים תשנ"ב, עמ' 42-45, 349-350

- Abrams, J. *Judaism and Disability: Portrayals in Ancient Texts from the Tanach through the Bavli*, Washington: Gallaudet University Press 1998, pp. 168-197
- Lehmhaus, L. "Medical Approaches to Disability in Rabbinic Traditions," in Laes, C. (ed.), *Disability in Antiquity*, London: Routledge 2017, 440-451
- Rainbow, J. "The Derivation of Kordiakos: A New Proposal," *Journal for the Study of Judaism* 39 (2008), 255-266
- Shy, H. "'Ruah Ra'a' (Melancholy) as Seen by Medieval Commentaries and Lexicographers," *Korot* 8 (1982): 94-105

- Strous, R. 'The Shoteh and Psychosis in Halakhah with Contemporary Clinical Application," *The Torah U-Madda Journal* 12 (2004): 158-178
- Thumiger, C. "A History of the Mind and Mental Health in Classical Greek Medical Thought," *History of Psychiatry* 29 (2018): 1-14.